

jen a musí nabývat nových, dalších. Bylo by podivnou poklonou sebevědomí a hrdosti lidu v socialismu, kdyby umění mohlo doufat v jeho lásku jen za cenu zpopulárnění, zprimitivnění, rozmělnění a ústupků „lidovému“ vkusu! V kultuře jako ve všech ostatních oborech života smyslem socialismu není přece vyrovnání lidí na nejnižší úrovni životní, ale na nejvyšší. Jeho cílem je obecné zaristokratičtění života.

(1946)

SPISOVATEL A NÁROD

Bedřich Fučík

Není náhodné, že k prvému sjezdu českých spisovatelů dochází v době, jako je dnešní. V revolucích nabývá slovo důležitosti a ceny zbraně, jak je vidět na tom, co znamenalo slovo básníkovo za války. I když po ní velmi často básnický verš zplaněl do krajní neodpovědnosti a frázovitosti, pocituje se překrásný a úzký vztah mezi národem a spisovatelem ještě dnes a sjezd, podle programu shromáždění pracovní, chce vyjít z této zkušenosti a formulovat do budoucna postavení spisovatele v národě a zjistit a zavázat na svém úseku možnosti a úkoly při budování života, který se otvírá před námi.

Přestože je nepochybné, že sjezd by mohl s úspěchem vyřešit i mnoho věcí kulturní praxe a stanovit její směrnice, není a nemůže být jeho úkolem zkolektivizovat tvůrčí vůli a jakkoliv určit její zákony, předpisy a direktivy, jak lze v oborech praktických. Spisovatelé, využívající příležitosti, vystupují z pozadí, do něhož je v národě zatlačila měšťácká éra, v níž hodnoty měly cenu velmi relativní, a kladou si zřejmě jednu hlavní otázku *teoretickou*, otázku funkce spisovatele ve společnosti, otázku, kterou si každá doba řeší vždy znova a znova. Je to problém celonárodního dosahu životního. Nejde jenom o poměr umění a života (jež mají být jedno), nejde jen o vztah spisovatele ke společnosti, z níž a pro níž umělec právě tak jako ze sebe tvoří, nýbrž stejně tak o základní pocit společenství ke spisovateli; jde právě tak o to, co společnost od spisovatele očekává a co může a smí od něho požadovat. Nedorozumění v tomto vzájemném poměru vede zpravidla k těžkým poruchám v národním organismu. Konflikt mezi jedincem a kolektivem nebo naopak může vznik-

nout i z marně nebo špatně položeného problému. Spisovatel, umělec jako vědec, je jedním z dělných členů národa, jeho vnitřní kapacita, jeho duchovní prostor je neomezený časem ani místem. Zatímco jiní se starají o dobro hmotné, připadá spisovateli v první řadě péče o blaho duchovní. Tyto úkoly nesmějí být beze škody zaměňovány. Obě složky a vůle na sebe působí a narážejí, ale nelze je ztotožnit ani v cílech, ani v metodách. Funkce umění (i vědy), jak ji definuje Šalda, je vycházet „z jakési svobody nižší, aby se dotvořilo svobody vyšší; ze svobody jaksi záporné, aby se dosáhlo svobody kladnější, a ovšem, možno-li, svobody nejkladnější, kde se již necítí rozpor mezi ní a zákonem, kde se obojí vyrovnává v lásce“. Láska je konečným slovem básníka, jím je dán poměr jeho k národu a životu vůbec – láskou básník nazírá i poznává.

Nelze-li zajisté – ani v společnosti ideálně ustavené – určovat, aby každý člen národa četl a slovo spisovatelovo přijal, nebo jej přinutit, co má číst a co ne, tím méně lze předpisovat spisovateli, co a jak psát, jak nazírat skutečnost, proti níž stojí den co den v postoji ustavičného zápasu, a co ze skutečnosti pominout. Básník je ten, „kdo jasně vidí a přesně myslí“. K tomu mu ovšem musí být poskytnuty všechny předpoklady a garance zvnějška a obec mu musí přát největší míry svobody, neboť spisovatel píše pro ni, za ni dobývá podstaty bytí. V tomto zacílení se umění stává výchovou v nejvyšším smyslu, neboť vymaňuje člověka z chaosu, v nějž se život v minulosti proměnil. A umělec – dnes k tomu má neobyčejnou příležitost – musí trvat stůj co stůj na tom, aby se zbavil jakékoli závislosti.

Nedáme se tedy mýlit, i kdyby spisovatel zaujal vůči společnosti, k níž přece náleží, poměr kritický, ba i zdánlivě nepřátelský. Nejvlastnější snahou umění, vědomou či nevědomou, je potřeba chválit („představu o božském, nebeském ráji nalézá člověk v umění“, formuluje tento základní pocit Gogol), ale nezapomeňme, že mu tato milost v posledním století byla takřka napořád odpírána a chaos – nesvoboda, v níž se život octl, měl umělce ke stálé nespokojenosti, hořkosti, analýze – chvalořečení proměňovalo se stále víc v protestující a napomínající hlas *svědomí*, bez něhož ani jedinec, ani společnost nemůže žít. Umělec právě tehdy, kdy se zdálo, že je jenom protestem, usiloval o lepší podobu času příštího. Důsledky minulosti trvají. K nim se řadí mnoho omylů nových. Budeme i napříště vděční za sebemenší zpěv chvály, ale i za každý projev kritiky, pozitivní a tvořivé, neboť i v ní trvá pouto mezi umělcem a národem, věčnější než za pohodlnou a jalovou oficiální konformitu, která přemílá naprázdno. Budeme zavázáni hlubokým díkem, zůstanou-li spisovatelé svědomím národa, jako jím byli dosud a ve chvílích ohroženosti zvlášť.

(1946)